

Än svävar systrarnas andar över förskolan

Nästa år är det nittio år sedan systrarna Ellen och Maria Moberg tog emot sin allra första barngrupp i övervåningen i föräldrarnas villa i Norrköping.

I det ögonblicket lades grunden till dagens barnomsorg.

Och än svävar fröknarna Mobergs andar över verksamheten.

”Ingen tvekan om att det fanns krut i de här kvinnorna”

ALLTIHOP BÖRJADE med att Maria Moberg reste till Fröbel-Pestalozzihaus i Berlin för att bättra på sina pedagogiska och metodiska kunskaper. När hon kom hem hade hon med sig idéerna om folkkindergarten, en barnträdgård för folket, som skulle drivas för barnens skull och finansieras av allmänna medel.

Det ekonomiska bidraget lät vänta på sig. När den allra första barnträdgården skulle öppnas fick systrarna inte ens en lokal. 1899 tog de emot sin första barngrupp, tio barn, i övre hallen i föräldrahemmet på Skolgatan i Norrköping. De var tvungna att ta ut en avgift, men de arbetade själva utan lön.

Våren 1904 öppnades Fröbelstugan, den första folkbarnträdgården, i en mangelstuga i en villaträdgård. Det beskrev systrarna Moberg själva som ”den egentliga begynnelsen till Fröbelinstitutet”.

Fröknarna Moberg var angelägna att nå barn som verkligen behövde barnträdgården. För att göra verksamheten känd delade de själva ut flygblad i fabriksområdena, med rubriker som ”Hjälp för mödrar! Barnaglädje åt barnen!”

NÄR FRÖBELSTUGAN öppnades hade verksamheten redan vuxit så mycket att Ellen och Maria Moberg behövde hjälp. De satte in en annons i

Utan systrarna Ellen och Maria Moberg hade dagens barnomsorg sett helt annorlunda ut än vad den gör. 1899 tog de emot sin första barngrupp i sitt föräldrahem, i brist på annan lokal.

dagspressen där de sökte ”två eller tre unga flickor som hava intresse för barn och fallenhet för vård och skötsel”.

Det var startskottet för den utbildning som kom att bli grunden för dagens förskollärarutbildning.

1905 bildades ”Föreningen för folkkindergarten” av intresserade. Syftet var att ge ekonomiskt stöd och att arbeta för en utvidgning av verksamheten. Systrarna hade till sin förtvivlan upptäckt att barn i treårsåldern lämnades ensamma, då modern gick till sitt arbete i fabriken. Målet blev därför att utöka verksamheten, både vad gäller antalet barn och vistelsens längd.

Sedan dess kämpade systrarna Moberg med alla de problem som vi så väl känner igen från dagens barnomsorgsdebatt. Barngruppernas storlek var till exempel ett ständigt be-

kymmer: ”Det var många gånger svårt att begränsa barnantalet och trots att det utökades till högsta möjliga, måste många barn avvisas”, berättade Ellen Moberg redan 1929.

Brist på pengar var ett annat smolk i bägaren. Kassaböckerna från den här tiden visar att Ellen fick femton kronor i klädpengar det andra året, men det var allt. Kassaböckerna visar också att systrarnas privata ekonomi involverades i verksamheten. Uttag från egna bankkonton redovisades till exempel som inkomster i barnträdgårdens bokföring. Inte förrän 1912 fick man det första anslaget från Norrköpings stad.

FRÖKNARNA Moberg var också medvetna om fortbild-

ningens betydelse. Tidigt ordnade de föreläsningar för yrkesverksamma och de skrev ”anvisningar för barnträdgårdsledarinnor”. Själva höll de kontakt med forskare och kollegor världen över.

— Man kan undra vad det var som drev dessa överklassflickor, säger Kerstin Esting-Lindberg, som är prefekt vid förskollärarutbildningen i Norrköping. Hon arbetar just nu med att sammanställa en rapport för forskare, för att göra det lättare att hitta olika dokument. Ett arbete som väckt hennes eget intresse för de här två damerna.

DET FINNS mängder av material som visar hur verksamheten växte fram. Kerstin Esting-Lindberg har bland annat läst många brev, skrivna av och till systrarna Moberg. De visar att barnträdgårdarna blev *allt* i systrarnas liv. De skaffade sig aldrig egen familj och det finns inga tecken på att det överhuvudtaget skulle förekomma drömmar om män och egna barn i deras liv. I familjen betraktades de emellanåt som bestämda och obekväma; brödernas barn hade till exempel stor respekt för de stränga fastrarna.

— Att det fanns krut i de här kvinnorna råder ingen tvekan om, säger Kerstin Esting-Lindberg. Det visar väl om inte annat historien om hur Ellen, som var ledamot i stadsfullmäktige under 1900-talets första år, reagerade när hon inte fick igenom ett förslag om bidrag till barnträdgårdarna. Det var inte tal om att lite försvant reservera sig i ett protokoll. Nej, Ellen Moberg reste sig och lämnade sammanträdesrummet med buller och bång och kom aldrig tillbaka.

VILKEN REELL betydelse hade då systrarna Mobergs arbete? Hur

Maria Moberg berättar sagor på Fröbelinstitutet, 1923 eller 1924.

hade barnomsorgen utvecklats om de följt moderns intentioner och blivit vad man förväntat sig av dem: överklasshemmafruar med egna barn?

— De brev som finns bevarade visar att Ellen och Maria Moberg hade en helt annan bild av barnomsorgen än vad till exempel Alva Myrdal hade. Fröknarna Moberg förordade en i alla stycken barncentrerad och pedagogisk verksamhet, medan Alva Myrdal planerade en mer socialt och samhällsekonomiskt inriktad barnomsorg och utbildning, säger Kerstin Esting-Lindberg.

— Om Alva Myrdals idéer helt fått styra barnträdgårdarnas start hade förmodligen den socialpedagogiska inrikt-

ningen blivit den allenarådande. I stället fick Fröbels tankar om barnen som plantor som skulle vårdas, i kombinationen med Montessoris metodik, bli grunden till dagens barnomsorg.

Många av dagens metodiklärare är utbildade av Ellen och Maria Moberg. I förskollärlinjens lokaler i Norrköping hänger ett stort porträtt av systrarna. Och i Kerstin Esting-Lindbergs arbetsrum står i dag en soffgrupp som kommer från övre hallen på Skolgatan, där de allra första barnen togs emot.

Än svävar fröknarna Mobergs andar över verksamheten. □

BIRGITTA JAKOBSSON

Maria Moberg och Elsa Wadstein leker Åh hi och hoj i skogen på Fröbelinstitutets gård.